

נפרדים מהאמונה שהטוב ינצח בסוף

כך משפיע השומר הצעיר על החינוך הפוליטי בארצות הברית

"הציפייה מנבחרי הציבור לעבוד יחד ביעילות ובהרמוניה כאשר הם לא למדו מעולם להתמודד עם קונפליקטים בבית הספר נראית לי מדהימה ומופרכת", קובע ג'ואל וסטהיימר, מחשובי המחנכים לאזרחות בארצות הברית. דווקא בעולמנו המפוצל ומרובה הנרטיבים, הוא אומר, יש לחזור לסוגיות היסוד של חינוך דמוקרטי כמו הגינות וצדק

ג'ואל וסטהיימר: העיקרון הבסיסי של הסוציאליזם - כל אחד על פי יכולותיו, לכל אחד על פי צרכיו - חיוני לסביבה חינוכית חינוכית

יונתן גלסר

ה ינוך לאזרחות? חינוך לדמוקרטיה? כיצד היות מאפיין את הנושא שלך? "הניסוח המדויק ביותר הוא חינוך לחברה דמוקרטית. חינוך לאזרחות הוא גם בסדר, כל עוד יש למחנכים הזדמנות להרחיב את היריעה בנוגע לגבולות המקובלים של המושג".

איך בעצם נבנת לתחום הזה?

"כשהתחלתי ללמד הייתי בהלם מסוים, כי ציפיתי שבבית הספר יהיו אנשים רבים כמוני, שמעוניינים לפתח אתוס אורחי משותף. נדהמתי שלמורים לא היתה תחושה של שליחות, בטח לא בעניינים האזרחיים והקהילתיים. זה הוביל אותי לשאול

יונתן גלסר, בוגר בית ספר מגדל למנהיגות חינוכית, עוסק שנים רבות בחינוך לדמוקרטיה ולערכים הדמוקרטיים

פרופ' ג'ואל וסטהיימר הוא מרצה באוניברסיטת אוטוה, קנדה וממחה בחינוך הדמוקרטי. ספרו What Kind of Citizen: Educating Our Children for the Common Good ראה אור בשנת 2015

מה זה אומר להיות קהילה מקצועית. זה מה שחקרתי ברוקטורט וזה היה נושא ספרי הראשון – 'קהילה, אוטונומיה ואידאולוגיה בעבודת מורים'. לא היה לו כל קשר לאזרחות או לחינוך לדמוקרטיה. הוא עוסק בהיווצרות קהילה בקרב המורים בבית הספר".

כאן כדאי להזכיר את אחת החוויות המכוננות בחיך, השומר הצעיר.

מה זה אומר להיות קהילה מקצועית. זה מה שחקרתי ברוקטורט וזה היה נושא ספרי הראשון – 'קהילה, אוטונומיה ואידאולוגיה בעבודת מורים'. לא היה לו כל קשר לאזרחות או לחינוך לדמוקרטיה. הוא עוסק בהיווצרות קהילה בקרב המורים בבית הספר".

כאן כדאי להזכיר את אחת החוויות המכוננות בחיך, השומר הצעיר.

"נכון. כשהייתי נער ביליתי קיץ אחד במחנה של השומר הצעיר, וזו היתה חוויה זהותית מכוננת. תודעת החינוך שלי של קהילה נבעה במישרין מן ההתנסויות שלי בשומר הצעיר. זו היתה קהילה פרודוקטיבית להפליא, וחלקנו בה אמונות ושותפות עמוקה בהבנת המשימה החברתית ואפילו

זמן מה, ולבסוף, כשהחלטתי ללכת להוראה, היה לי מטען ערכי וחוויתי עשיר. ידעתי כיצד סביבה חינוכית צריכה להיראות".

אבל חינוך זה גם מתמטיקה וקריאה...

"עיקרו של החינוך הוא בסוגיות החברתיות אזרחיות: במה, כמה וכיצד עלינו להיות מעורבים ולערב את הצעירים? כיצד עלינו להיות יחד? איך נוכל לעבוד ביחד? אף אחד אינו מתנגד להוראת מתמטיקה וקריאה, אבל ביסודו של כל זה צריכה להתקיים התובנה שחינוך הם סוג של פרויקט קולקטיבי. זה כרוך ביצירת חברה הוגנת, שבה הוגנות וצדק הם עקרונות מרכזיים. אנחנו חותרים לכינונה של חברה צודקת לכול, וזה מה שביסודו של דבר צריך כל חזון

חינוכי להבטיח. כאשר אנחנו שואלים 'איזה סוג של אורח ברצוננו להיות ולחנך לקראתו', אנחנו שואלים איזה אדם אני רוצה להיות ואיזה אדם עליי לחנך. אנשים שעוסקים בסוג זה של שאלות אינם יכולים שלא להתרגש מעבודתם".

מה שאתה אומר הוא שאתה לא יכול לעשות חינוך ראוי אלא אם אתה מוכן לעסוק בפילוסופיה מוסרית ובפילוסופיה חברתית. נכון?

"זה נכון. ג'ון דיואי ראה בבתי ספר קהילות מינאטוריות. בתי הספר צריכים לשקף את מה שאתה רוצה לראות בעולם. יש לנו שתי אסטרטגיות: לעודד תלמידים לרמות ביצוע גבוהות ככל האפשר בכללי המשחק הנתונים ומצד שני אפשר

לעודד אותם לשאול 'איך אני הופך להיות הגרסה הטובה ביותר והפורייה ביותר של עצמי'. "אספר לך אנקדוטה: בת של ידידה לא יהודייה שלי השתתפה במחנה קיץ של השומר הצעיר, ואחר כך במחנה אחר. כאשר נשאלה מאוחר יותר איזה מהם היה משמעותי יותר היא בחרה ללא היסוס בשומר והסבירה: 'דיברנו על תאוריות חברתיות. במחנה האחר לא דיברנו בכלל על תאוריות, על סוציאליזם'. מתברר שילדים רוצים ויכולים לחקור תאוריות של חיים וחברה. הרעיון שדברים אינם חייבים להיות כפי שהם במציאות המוכרת לנו מהותי לכולנו. האופן שבו אנחנו חיים אינו כוח טבע כמו האוויר שאנו נושמים. בשומר הצעיר ילדים נשאלים וחושבים על חברה אוטופית, על דגמי

ממשיכים להוציא את החינוך מהקופסא!

קול קורא ליוזמות חינוכיות לשנת תשע"ט

מורים, גננות, צוותי חינוך ותלמידים -
החדשנות החינוכית מתחילה אצלכם!
בואו לחלום ולהגשים באחד המסלולים הבאים:

צוותא	מקפצה
צוותי מורים והנהלה יוזמים בהיקף רחב בבת"ס יסודיים ועד תיכוניים	גננות ומורים יוזמים בני ילדים ועד תיכוניים
יד ביד	בשותף
יוזמות לשילוב הרדי בין בתי"ס לחינוך מיוחד וחינוך רגיל בבת"ס יסודיים ועד תיכוניים	תלמידים ומורים יוזמים יחד, בבת"ס על-יסודיים

במה תזכו במסגרת הקרן?

- < כלים ליישם חדשנות בתוך המערכת הקיימת
- < השתלבות בקהילה ארצית של מורים יוזמים
- < הנחיה מקצועית בתחום היוזמות החינוכיות
- < הכרה ל-30 שעות לקידום המקצועי

יוזמות הקרן הזוכות ייהנו ממענקי יישום

7,000 - 12,000 ₪ מסלול מקפצה ובשותף
20,000 - 25,000 ₪ מסלול צוותא
30,000 - 50,000 ₪ מסלול יד ביד

לפרטים והגשה היכנסו:

www.keren-yozmot.org.il

מועד פתיחה:

יום א' ט"ו כסלו תשע"ח 3.12.2017

מועד אחרון להגשת בקשות:

יום ה' ב' שבט תשע"ח 18.1.2018 בשעה 19:00

מפגשים ליזמים מתעניינים:

באר-שבע וחיפה - ביום ה', 21.12.2017 בשעה 16:00;

תל אביב - ביום ג', 2.1.2018 בשעה 16:00.

כתובות יפורסמו באתר הקרן.

טלפון: 02-5638895
דוא"ל: info@keren-yozmot.org.il

תאר לעצמך שהוכנסת באופן אקראי לבית ספר כלשהו בעולם. אתה לא יודע איפה אתה או איזו מערכת פוליטית יש במדינה הזאת. אם אתה צופה בשיעור במשך שעה, איך תדע אם אתה נמצא בצפון קוריאה או בקנדה, אפילו אם מדובר בשיעור כימיה, למשל? בחברה טוטליטרית התפקיד שלך הוא להקשיב למנהיג העליון ולעשות את מה שנאמר לך. זה ישתקף בכל שיעור בבית הספר."

יש תחושה שכל קבוצה חברתית שקועה במציאות שלה, בקהילות הפיזיות שלה ובמרחבי המדינה החברתית שלה. האם יש היום איום על האתום הפלורליסטי שעיקרו "להגות את הגיוון?"

"המגמה הזאת כמוכרן קיימת, אבל עדיין עלינו להשפיע על תחושת ההגינות של אנשים שפועלים בחברה פלורליסטית ולא רק במסגרות קהילתיות. לעסוק שוב בסוגיות של צדק חברתי והגינות חברתית. לשאלות על החברה ההגונה, שפילוסופים כמו רולס התחבטו בהן, יש עדיין חשיבות קריטית. המחקר מלמד שאנשים שמחים כאשר הם נהגים בנדיבות ורגישים לצרכים של אחרים ובעיקר כאשר יש להם תחושה של מטרד קולקטיבי. בשנת 2007 פרסמתי ספר על פטריוטיות בשם 'התחייבות לאלגנטיות'. נכנסתי לכתביה מתוך עמדה שלילית כלפי פטריוטיות, שכן דברים איומים נעשו בשם אינטרסים צרים וממוקדים. אבל מסתבר שיש פטריוטיות שעיקרה לגרום לאנשים שלא לחשוב על עצמם. להתמקד בחברה כולה, ללמוד על אחריות קולקטיבית. דונלד טראמפ דיבר על 'להחזיר את אמריקה לגדולתה'. אם זה היה כדי לממש את הגרסה הטובה ביותר של האידיאלים הדמוקרטיים האמריקאיים, זה היה יכול להיות נהדר. אבל כל מה שטראמפ מייצג הוא נגד עמודי היסוד של הדמוקרטיה. באופן מעשי הוא קרוב יותר לעקרונותיו של היטלר. אני לא אומר את זה בקלות. צפיתי לאחרונה שוב בנאומו היטלר. אמנם השפעתו של טראמפ רחוקה מאוד מו זו של היטלר, אבל הדמיון בנאומים, ההסתה של הקהל, ההתקפות על העיתונות והטון של הדמיון הדהים אותי."

ואמינות שאולי משפיעות על הרצון של צעירים להימנע מכל זה. האם הגישה ה"ישנה" לחינוך דמוקרטי תקפה היום?

"הרבה ממה שאני כותב בספריי חורג משאלות של חינוך לאזרחות ונוגע להתקפה הבלתי פוסקת על מקצוע ההוראה. אני יוצא נגד המבחנים הסטנדרטיים, נגד המגמה הטכנוקרטית של אקלים החינוך בימינו. קשה להתמודד עם שאלתך בסביבה שבה מורים נתונים למתקפה מתמדת. אתה צריך לסמוך על שיקול דעת מקצועי של המורה ולתת לו להחליט איך, מתי וכמה להציג נושאים אלה. אין איזו אמת שצריך להנחית מלמעלה. הרבה מאוד תלוי בהקשר המקומי של הפעילות החינוכית. אין תחליף לשיקול דעת פרגוטי ברמת השטח."

אז איזה סיכוי יש לאלה שרוצים חינוך ציבורי מעולה?

"פאולו פריירה אמר כי אין זה האינטרס של המדכאים לחנך את המדוכאים. אני חושב שזה נכון, אבל אני יכול להיות ציני יותר. המאמץ המסיבי בארצות הברית עכשיו להפריט ולהוציא כסף ציבורי ממערכת החינוך אינו אלא ניסיון ציני לדעתי לשים קץ לחינוך הציבורי. חמישים אחוז מהמורים בארצות הברית עוזבים את עבודתם במהלך חמש השנים הראשונות להוראה. אפילו בקנדה, שבה ההוראה משתלמת יחסית, כשליש מהמורים עוזבים בתוך חמש שנים. אני חושב שזה קורה בגלל שהתנאים להוראה הפכו אותה לפרקטיקה עם כל כך הרבה מגבלות, פיקוח ובדיקות סטנדרטיות. כל אלה חותרים נגד מהות המקצוע."

"אנשים מעוניינים ללמוד מטעמים אציליים, הם רוצים לשנות את העולם, אבל הם מוצאים את עצמם במערכת שלא נותנת למוטיבציות שלהם לבוא לידי ביטוי. ייתכן שהמטוטלת תעבור לכיוון ההפוך. למשל, הורים שמסרבים לשלוח את ילדיהם למבחנים הסטנדרטיים, לכן, אולי יש מקום גם לאופטימיות. אם נחזור לספקטרום שהצעת ונשאל מה ההבדל בין לימוד בחברה דמוקרטית לבין לימוד בחברה טוטליטרית, זו עשויה להיות דרך להגיע לאנשים שלא נהגו לחשוב על השאלות הללו."

שיחות מעשרות הורים שמתלוננים כי הילד שלהם נחשף למידע או לרעיונות שהם לא מסכימים אתם? אם נסתפק בכך שנלמד את מחזור החיים של בעלי חיים ונלמד את סדר פעולות החשבון, אף אחד לא יתנגד. הבה ניצמד לאלה אפוא. זו התשובה הפשוטה."

ובכל זאת, למרות הקושי, יש חשיבות עצומה לחינוך פוליטי.

"כאמור, הפוליטיקה מפחידה וסכנותיה ברורות. עם זאת ברור שחינוך לעסוק בה ולפתח יכולת לדיאלוג פוליטי ולהתמודדות עם מחלוקת. כיהודים, אין לנו צורך להשתמש בדמיון רב כדי לראות את הרלוונטיות הקריטית של יכולת זו. קל לקפוץ למקרה הקיצוני ביותר, אך נראה שלחברה הגרמנית בשנות השלושים לא היתה יכולת כזו, שהיא חיונית לחברה דמוקרטית בריאה. אגב,

"עיקרון בסיסי ביותר של הסוציאליזם - כל אחד על פי יכולותיו, לכל אחד על פי צרכיו - חיוני לסביבה חינוכית. אתה רוצה שכולם יתרמו"

"צפיתי לאחרונה שוב בנאומו היטלר. אמנם השפעתו של טראמפ רחוקה מאוד מזו של היטלר, אבל הדמיון בנאומים, ההסתה של הקהל, ההתקפות על העיתונות והטון - הדמיון הדהים אותי"

הימנעות מחקירה של סוגיות שנויות במחלוקת תוליד למידה משעממת. לכן התמודדות עם המורכבות הפוליטית ועם קונפליקטים ערכיים והיסטוריים היא לא רק הדבר הנכון לעשות, היא גם חיונית מבחינה פדגוגית."

הסוגיות המונחות על כף המאזניים קריטיות: למשל שינויי האקלים, נשק גרעיני. מצד שני, האטמוספירה הפוליטית נהיית רעילה. עולות סוגיות של אמת

חיים שונים. גם ילדים יכולים להיות סוכני שינוי.

"הוגה החינוך לארי קובן השפיע עליי במיוחד: הוא חקר את מה שמכנים תוכנית הלימודים הסמויה (hidden curriculum) בכתבי הספר. זה לב העניין. קיבלתי ממנו את צורת המחשבה הזאת, ואת ההכרה שרוב הדברים המתרחשים בכתבי הספר אינם ניתנים לבחינה במישור הפורמלי גרידא."

האם פוליטיקה צריכה להיות חלק בלתי נפרד מן החינוך?

"החינוך הוא פלטפורמה לשינוי בעולם, בדרך כלשהי. בכתבי הספר בארצות הברית לא נהגים לדבר על פוליטיקה. אני תמיד התעניינתי בהיסטוריה נאצלת יותר של פוליטיקה. ברנרד קריק, בספרו הקלאסי 'להגנת הפוליטיקה', אומר שהפוליטיקה בחברה דמוקרטית היא האופן שבו אנשים מרקע שונה ומטרות שונות מתאחדים כדי לגשר על ההבדלים ביניהם ולקדם את כולם. במובן זה הפוליטיקה היא הדרך לקבלת החלטות משותפות על חינוך. לכן אינני יכול לקבל את הטענה הנפוצה שקוראת להוציא את הפוליטיקה מכתבי הספר. אנשים צעירים צריכים להיחשף למחלוקת ולתרגל התבוננות בפרספקטיבות שונות, ואפילו מתחרות. חינוך שידעו שאנשים חכמים, בעלי כוונות טובות, חושבים אחרת בעניינים מהותיים. כקולקטיב, עלינו לקבל החלטות חיוניות והדרך שבה אנו עושים זאת היא פוליטיקה. הציפייה מנבחרי הציבור שיעברו יחד ביעילות ובהרמוניה כאשר הם לא למדו מעולם להתמודד עם קונפליקטים בבית הספר נראית לי מדהימה ומופרכת."

אז מדוע יש מידה בזאת של הימנעות מפוליטיקה בכתבי הספר?

"כל מערכת גדולה מעוניינת בשקט, מעוניינת למנוע מחלוקת. כשנושאים חברתיים טעונים עולים בכתבי הספר, השקט המיוחל נתון בסכנה. כאשר נרטיבים שונים ומתחרים של היסטוריה מתמודדים אלה באלה, ביניהם נרטיבים המכילים דברים שקשה להכיר בהם, הסיכוי לקונפליקט ולמתח בין קבוצות תלמידים והורים עולה. איזה מנהל בית ספר או פוליטיקאי רוצה לקבל